

ВИСНОВОК
про наукову новизну, теоретичне та практичне значення
результатів дисертації роботи Шетелі Наталії Ігорівни

«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти» представлена на здобуття наукового ступеня доктора педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти.

1. . Вважати, що докторська дисертація **Шетелі Наталії Ігорівни** *«Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти»* є оригінальним, самостійно виконаним дослідженням, що ґрунтується на аналізі значної кількості сучасної української та зарубіжної літератури.

Актуальність дослідження зумовлена тим, що поточна культурна ситуація на тлі викликів глобальних криз сьогодення вимагає від людини розвинених здібностей адаптуватися до згаданих змін, і, при цьому, не втратити гуманістичний пафос ціннісно-сислового змісту індивідуального буття, зберігаючи навички духовного самовдосконалення й вміння збереження культурної самобутності. В такій ситуації особливого значення набуває галузь культури та мистецтв, що постає як простір формування здатності особистості до мислення та дій на гуманістичних засадах.

Значні сподівання, що їх покладає суспільство на галузь культури і мистецтв визначає й програмує необхідність розвитку системи професійної освіти відповідної спеціалізації, обумовлюючи тим самим формування корпусу фахівців, що виступатимуть активними суб'єктами культурних та освітніх процесів. З іншого боку, культурною ситуацією сучасності є затребуванням впровадження освітньої практики, що в основі своєї має ціннісно-антропологічні підходи й орієнтована на потреби конкретної особистості, на відміну від пануючої педагогічної традиції, що орієнтована на абстрактну людину.

Вищевикладене доводить актуальність і наукову перспективність вивчення теоретичні і методологічні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти.

2. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що *уперше:*

- *схарактеризовано* теоретико-методичні засади формування аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища;

- *обґрунтовано методичний інструментарій* проєктування аксіорозвивального середовища у вищій школі на підставі авторського визначення понять *«аксіорозвивальне середовище»* (складно-структурований, багаторівневий освітній простір, який має полісуб'єктний і полікомпонентний зміст, відзначається складною внутрішньою кореляцією й інтегральністю впливу різних чинників на процес розвитку психофізичних якостей та особистісних характеристик здобувачів освіти, зокрема аксіологічної компетентності) й *«аксіологічна компетентність»* (сукупність особистих, професійно-педагогічних і соціально-культурних цінностей фахівця, що визначають зміст і характер його ціннісно-сислової сфери й окреслюють рівень сформованості аксіологічної культури);

- *визначено* критерії оцінювання рівня сформованості аксіологічної компетентності, їхні показники та базові поняття дослідження *«цінність»* (культурно визначені ідеали та норми гуманістичного змісту, що мають консолідуєчий потенціал і здатність до універсалізації, зумовлюють характер суб'єктивної комунікації з навколишнім світом, детермінують цілі та пріоритети життєвої стратегії в її індивідуальному й соціальному

вимірах), *«аксіологічна культура»* (особливий спосіб соціального буття індивіда, що ґрунтується на аксіологічних знаннях і розвиненій ціннісно-смісловій сфері та набуває виявів у процесах ціннісної самореалізації індивіда, обраних і здійснюваних індивідом життєвих стратегіях);

- *розроблено та систематизовано* критерії виокремлення педагогічних засобів і технологій, доцільних для реалізації аксіологічного підходу у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців галузі культури і мистецтв; структурно-функціональну модель професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища, а також педагогічні умови та засоби її ефективної реалізації;

- *схарактеризовано* змістовні тлумачення понять *«ціннісні орієнтації фахівця в галузі культури і мистецтв»* (індивідуальний результат когнітивного й емоційно-чуттєвого опрацювання та сприйняття особистістю фахівця певних цінностей гуманістичного змісту, що постають дієвими регуляторами суб'єктивної комунікації з навколишнім світом і визначальними чинниками життєвої стратегії (зокрема професійної діяльності), *«професійні цінності майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв»* (сукупність особистих, професійно-педагогічних і соціально-культурних цінностей, які визначають зміст і характер їхньої професійної діяльності, регулюють взаємодію її суб'єктів, стимулюють особистісне самовираження, впливають на ефективність і результативність професійної діяльності в галузі культури і мистецтв);

– *уточнено:*

зміст поняття *«галузь культури та мистецтв»* (соціально-економічний механізм, основною метою якого є створення, збереження, поширення та використання культурних цінностей (духовного й матеріального плану), культурної спадщини та культурних благ, що сукупно становлять соціальну цінність), дефініцію поняття *«ефективність творчого працівника»* (здатність реалізовувати професійні завдання та водночас креативно поєднувати традицію й новаторство у діяльності, що передбачає наявність стабільних духовно-ціннісних основ, розвиненої та цілісної ціннісної самосвідомості, волі до збереження базових цінностей як загальноважливих і осмислення нових, потенційно значущих для суспільного поступу), а також трактування сучасної ціннісної освіти як сукупності процесів формальної та неформальної освіти, що сприяють долученню до світу позитивних цінностей, формуванню ціннісних орієнтацій, має на меті становлення ціннісно-смісловій сфері й високої аксіологічної культури;

– *удосконалено:*

діагностичний інструментарій, науково-методичний супровід і технологічне забезпечення впровадження структурно-функціональної моделі формування аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі 02 «Культура і мистецтво»;

термінологічне трактування поняття *«аксіологічне знання»* (складноутворена система, що структурована різними сукупностями фактів, закономірностей, теоретичних побудов ціннісної теорії, які загалом сприяють цілісному уявленню про світ цінностей і, водночас, доводять складність ціннісних феноменів (цінності, ціннісні орієнтації, ціннісно-смілова сфера, ціннісна свідомість, аксіологічна культура тощо);

– *набули подальшого розвитку:*

ідея про трактування освітньої реалізації аксіологічного підходу як спеціально організованого освітнього процесу, заснованого на ціннісно-принципових конструктах і спрямованого (за допомогою педагогічних засобів і технологій) на формування професійної культури (зокрема, аксіологічної) майбутніх фахівців різного профілю;

практика використання концепту «педагогічних умов» як важливого феномену педагогічної практики, що має динамічний характер, соціально-історичну генезу, постає функціональною системою зовнішніх і внутрішніх чинників, що задають змістовні та процесуальні параметри освітнього процесу для досягнення певних результатів навчання, зокрема формування компетентностей (аксіологічної).

Практичне значення дослідження полягає у: 1) розробленні й упровадженні в освітній процес закладів вищої освіти методики формування аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища; 2) теоретичному та методичному обґрунтуванні інструментарію проектування аксіорозвивального середовища у вищій школі; 3) методичній систематизації педагогічних умов формування аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища, а також визначенні системи методичних заходів їхньої реалізації (а) у процесі використання й класичних форм організації і здійснення освітнього процесу (лекції, проблемні семінари, тематичні дискусії), й інноваційних форм (дослідницьке (евристичне) навчання, технологія розвитку критичного мислення); (б) на основі забезпечення єдності аудиторної та позааудиторної роботи задля організації у межах аксіорозвивального середовища множинності івент-заходів (хореографічного, образотворчого, театрального, музичного спрямування), пов'язаних із майбутньою професійною діяльністю); 4) напрацюванні діагностичного інструментарію визначення рівня сформованості аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв, що містить і стандартизовані, й авторські (адаптовані) методики.

Результати дослідження відображені у навчально-методичному посібнику «Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища» можуть бути використані в освітній діяльності закладів вищої освіти у процесі професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища; освітньому процесі здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти в галузі 02 «Культура і мистецтво», зокрема для опанування навчальних дисциплін: «Філософія», «Історія української державності і культури», «Історія мистецтва (хореографічного, образотворчого, театрального, музичного тощо)», «Теорія цінностей (аксіологія)», «Ціннісні аспекти культурно-мистецької діяльності», а також під час виконання випускних кваліфікаційних робіт освітньої й аксіологічної спрямованості.

Отримані теоретичні та практичні результати дослідження дають підстави ініціювати змістовне коригування стандартів вищої освіти для галузі 02 «Культура і мистецтво» в частині доповнення переліку загальних і спеціальних компетентностей, а також переліку програмних результатів навчання.

Положення дисертації, авторські матеріали можуть слугувати підґрунтям проведення теоретичних та експериментальних досліджень з проблеми професійної підготовки майбутніх фахівців в галузі культури і мистецтв у закладах вищої освіти.

4. Вважати, що результати дисертаційного дослідження відображені у 39 наукових публікаціях (із них 26 одноосібні): 21 відображають основні результати дослідження (з них 1 одноосібна монографія, 1 розділ у колективній монографії, 1 методичний посібник, 3 статті є індексованими в наукометричних базах Web Of Science, Scopus, 15 статей у наукових виданнях, внесених до Переліку наукових фахових видань України), 18 додатково висвітлюють результати дисертації (серед них 1 розділ у колективній монографії, 9 публікацій у збірниках матеріалів наукових конференцій, 8 статей апробаційного характеру).

Праці, у яких опубліковано основні результати дослідження

1. *Шетеля Н. І.* Концептуально-педагогічні засади професійної підготовки майбутнього фахівця у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. Ужгород: РІК-У, 2022. 316 с.

2. *Шетеля Н. І.* Формування аксіологічної компетентності фахівців у галузі культури та мистецтв. *Науковий вісник Львівської академії. Серія: Педагогічні науки.* 2022. Вип. 11. С. 89–95.

3. *Шетеля Н. І.* Професійна підготовка майбутнього фахівця у галузі культури

- і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. *Імідж сучасного педагога*. 2022. № 3 (204). С. 120–125.
4. Шетеля Н. І. Аксіологічний підхід у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців галузі культури і мистецтв. *Молодь і ринок*. 2022. № 5 (203). С. 137–142.
 5. Шетеля Н. І. Аксіологічний підхід в системі культурно-мистецької освіти: міжнародні підходи і національні реалії. *Вісник Черкаського університету. Серія «Педагогічні науки»*. 2022. № 2. С. 139–145.
 6. Шетеля Н. І. Національне законодавство як основа промоції аксіологічного підходу в системі культурно-мистецької освіти. *Вісник Глухівського Національного педагогічного університету імені Олександра Довженка. Серія: Педагогічні науки*. 2022. Вип. 48. С. 65–72.
 7. Шетеля Н. І. Аксіологічна професійна компетентність майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв: засоби діагностики. *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми: збірник наукових праць*. 2022. Вип. 64. С. 257–267.
 8. Шетеля Н. І. Систематизація елементів теоретико-методологічної основи проєктування аксіорозвивального середовища у процесі професійної підготовки майбутніх фахівців галузі культури і мистецтв. *Соціальна робота та соціальна освіта*. 2022. № 1 (8). С. 196–205.
 9. Шетеля Н. І. Зміст аксіологічної компетентності у контексті культурно-мистецької освіти. *Молодь і ринок*. 2022. № 3-4 (201-202). С. 127–132.
 10. Шетеля Н. І. Засоби практичної реалізації аксіологічного підходу у сфері професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв. *Інноватика у вихованні*. 2022. Випуск 15. С. 254–262.
 11. Шетеля Н. І. Ціннісні засади аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв. *Наука і техніка сьогодні*. 2022. № 6(6). С. 307–320.
 12. Шетеля Н. І. Методичні аспекти експериментальної перевірки ефективності моделі аксіорозвивального середовища як засобу професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 2022. № 1 (103). С. 288–299.
 13. Шетеля Н. І. Теорія і практика професійної підготовки майбутніх фахівців у галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища. Рівне: Волинські обереги, 2022. 185 с.
 14. Шетеля Н. І. Формування культурно-освітнього середовища мистецьких закладів вищої освіти. *Ukrainian professional education = Українська професійна освіта*. 2021. Вип. 9-10. С. 204–210.
 15. Шетеля Н. І. Розвиток інтелектуально-когнітивних здібностей майбутніх фахівців галузі культури та мистецтв. *Наукові записки. Серія: Педагогічні науки*. 2021. № 10. С. 272–279.
 16. Shetelia N. I. Value education in the context of providing modern professional training for future specialists in the field of culture and arts. *European potential for the development of pedagogical and psychological science: collective monograph*. Riga, Latvia: Baltija Publishing, 2021. P. 394–428.
 17. Шетеля Н. Сучасна культурна ситуація як чинник нових вимог до галузі культури та мистецтв. *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. 2021. № 1(24). С. 440–455. Серія: Педагогічні науки.
 18. Шетеля Н. Галузь культури і мистецтв: сучасний зміст і бачення. *Інноватика у вихованні*. 2021. № 13. Том 2. С. 186–195.
 19. Shumilova I., Zolotukhina S., Apshay V., Shetelia N. Global cultural principles of forming the scientific worldview of applicants for higher education. *AD ALTA: Journal of Interdisciplinary Research. Double-Blind Peer-Reviewed*. 2021. Vol. 11, Issue 1, Special Issue XV. pp. 10–14.

20. Shumilova I., Zolotukhina S., Apshay V., *Shetelia N.* General cultural curriculum vitae: philosophical, pedagogical and psychological aspects. *Journal of Critical Reviews*. 2020. Vol.7. Issue 14. July. pp. 2739–2745.

21. Zubyashvili I., Melnychuk T., Lytvynenko O., Ulianova T., *Shetelia N.* Functional brain asymmetry as a factor of the reproduction and perception of metaphors. *International Journal of Psychosocial Rehabilitation*. 2020. Vol. 24. Issue 6. pp. 13111–13117.

Праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

22. *Шетеля Н. І.* Аксіорозвивальне середовище у вищій школі: теоретичні та емпіричні передумови. *Педагогіка XXI століття: сучасний стан та тенденції розвитку: колективна монографія*. Львів-Торунь: Ліга-Прес, 2021. С. 468–498.

23. *Шетеля Н. І.* Обґрунтування та змістовна характеристика педагогічних умов формування аксіологічної компетентності майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв. *Наукові перспективи*. 2022. № 4. С. 331–345.

24. *Шетеля Н. І.* Аксіологічна компетентність фахівця галузі культури і мистецтв: зміст і специфіка. *Збірник тез наукових робіт учасників міжнародної науково-практичної конференції «Психологія та педагогіка у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття (Харків 10–11 грудня 2021р.)*. 2021. С. 15–19.

25. *Шетеля Н. І., Пелех Ю.* Сучасна культурна ситуація та її вплив на галузь культури та мистецтв. *Міжнародний науковий журнал «Грааль науки»*. 2021. № 1. С. 425–427.

26. Андрієв Н. М. *Шетеля Н. І.* Соціокультурна діяльність як чинник стимулювання змін у сучасному суспільстві. *Філософія подієвої культури: історія та сучасність: матеріали Всеукр. наук.-практ. конф. (Київ, 25–26 березня 2021 р.)*. 2021. С. 12–13.

27. *Шетеля Н. І.* Ціннісна освіта: сучасний зміст. *Science and education: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan*. 2020. Pp. 773–777.

28. *Шетеля Н. І.* Галузь культури та мистецтв і сучасна культурно-мистецька освіта. *European scientific discussions. Abstracts of the 2nd International scientific and practical conference. Potere della ragione Editore. Rome, Italy*. 2020. Pp. 374–379.

29. *Шетеля Н. І.* Галузь культури та мистецтв в сучасній культурній ситуації. *Priority directions of science and technology development. Abstracts of the 4th International scientific and practical conference. SPC «Sci-conf.com.ua»*. Kyiv, Ukraine. 2020. Pp. 800–804.

30. *Шетеля Н. І.* Культурний простір Закарпаття: завдання створення та управління. *Матеріали науково-практичної конференції «Синтез мистецької науки, освіти та творчості в Україні та глобальному культурному просторі»*. 2019. С. 6–12.

31. *Шетеля Н. І., Пелех Ю. В.* Ціннісний аспект професійної підготовки фахівців у галузі культури та мистецтв. *World science: problems, prospects and innovations. Proceedings of the 8th International scientific and practical conference*. Perfect Publishing. Toronto, Canada. 2021. Pp. 851–855.

32. *Шетеля Н. І., Пелех Ю. В.* Ціннісна освіта та її потенціал для професійної підготовки фахівців у галузі культури і мистецтв. *Development and implementation of technologies in production. Abstracts of V International Scientific and Practical Conference. Leeuwarden, Netherlands*. 2021. Pp. 38–47.

33. *Шетеля Н. І., Пелех Ю. В.* Сучасна культура як динамічне явище доби постмодерну. *Science and education: problems, prospects and innovations. Abstracts of the 6th International scientific and practical conference*. CPN Publishing Group. Kyoto, Japan. 2021. Pp. 579–585.

34. *Шетеля Н. І., Виткалов С. В.* Трансформаційні процеси в галузі культури: нові підходи та тенденції. *Науковий збірник «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи*

розвитку» Рівненського державного гуманітарного університету та Інституту культурології Національної академії мистецтв України. 2019. Вип. 31. С. 169–174.

35. Шетеля Н., Чегі Т., Шестак А. Психологічні чинники підготовки майбутніх музикантів. *Актуальні питання гуманітарних наук: міжвузівський збірник наукових праць молодих вчених Дрогобицького державного педагогічного університету ім. Івана Франка*. 2021. Вип. 35. С. 93–99.

36. Шетеля Н. І. Закарпатські «верховини» народного артиста України Ярослава Геляса. *Записки наукового товариства ім. Шевченка*. 2020. Том ССLXXIII. С. 323–330.

37. Андрійцьо В. М., Шетеля Н. І. Театр Закарпаття: шлях його професіоналізації (1930–1945 рр.). *Науковий збірник «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку» Рівненського державного гуманітарного університету та Інституту культурології Національної академії мистецтв України*. 2020, Вип. 35. С. 256–266.

38. Виткалов С. В., Шетеля Н. І. Мистецькі обличчя регіону: Олексій Литвин. *Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку. Мистецтвознавство*. 2019. Вип. 32. С. 193–198.

39. Виткалов С. В., Шетеля Н. І. Художнє експонування як форма позиціонування митця у сучасному культурному просторі. *Науковий збірник «Українська культура: минуле, сучасне, шляхи розвитку» Рівненського державного гуманітарного університету та Інституту культурології Національної академії мистецтв України*. 2019. Вип. 30. С. 185–191.

5. Вважати, що дисертація пройшла достатню апробацію. Основні положення та результати дослідження оприлюднено на наукових конференціях:

- *міжнародних*: VIII Міжнародна науково-практична онлайн-конференція «Професійна мистецька освіта і художня культура: виклики XXI століття» (Київ, 12 травня 2022 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Мистецька освіта в онлайн-просторі: пошуки та перспективи» (Київ, 6 травня 2022 р.); IX Міжнародна науково-практична Інтернет-конференція «Регіональні культурні, мистецькі та освітні практики» (Переяслав, 27–28 квітня 2022 р.); Міжнародна науково-практична конференція «Психологія та педагогіка у системі сучасного гуманітарного знання XXI століття» (Харків, 10–11 грудня 2021 р.); The 8th International scientific and practical conference «World science: problems, prospects and innovations» (Toronto, Canada, 2021); International Scientific and Practical Conference «Development and implementation of technologies in production» (Leeuwarden, Netherlands, 2021); The 6th International scientific and practical conference «Science and education: problems, prospects and innovations» (Kyoto, Japan, 2021); The 4th International scientific and practical conference «Science and education: problems, prospects and innovations» (Kyoto, Japan, 2020); The 2nd International scientific and practical conference. Potere della ragione Editore «European scientific discussions» (Rome, Italy, 2020); The 4th International scientific and practical conference «Priority directions of science and technology development» (Kyiv, Ukraine, 2020); VII Міжнародна науково-практична конференція «Особистість та її історія: збірник матеріалів» (Ужгород, 2017 р.).

- *усеукраїнських*: Всеукраїнська науково-практична конференція «Трансформаційні процеси соціальної культури в Україні» (Київ, 22–23 березня 2022 р.); VI Мистецько-педагогічні читання пам'яті професора О. Я. Ростовського «Мистецька освіта України: проблеми сьогодення та стратегії розвитку» (Ніжин, 14 червня 2022 р.); VII Всеукраїнська науково-практична конференція студентів, аспірантів та молодих учених «Гуманітарний і інноваційний ракурс професійної майстерності: пошуки молодих вчених» (Одеса, 19 листопада 2021 р.); III Всеукраїнська науково-практична конференція «Сучасні соціокультурні процеси: компетентнісно-аксіологічний аспект» (Полтава, 10–11 листопада 2021 р.); Всеукраїнська науково-практична конференція «Філософія подієвої культури:

історія та сучасність» (Київ, 25–26 березня 2021 р.); Науково-практична конференція «Синтез мистецької науки, освіти та творчості в Україні та глобальному культурному просторі» (Ужгород, 2019).

6. Оцінка мови і стилю дисертації. Матеріал дисертаційного дослідження Шетелі Наталії Ігорівни «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти» викладено з дотриманням наукового стилю, в логічній послідовності, доступний для сприйняття.

Здобувачкою дотримано вимоги академічної доброчесності та не допущено її порушень під час дослідження.

7. Вважати, що зміст дисертації Шетелі Наталії Ігорівни відповідає спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

8. Дисертаційне дослідження Шетелі Наталії Ігорівни «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти» відповідає вимогам пп. 7–9 «Порядку присудження та позбавлення наукового ступеня доктора наук» (постанова Кабінету Міністрів України від 17.11.2021 року № 1197), які ставляться до дисертаційних робіт на здобуття наукового ступеня доктора наук.

9. Враховуючи завершеність і наукову значимість дисертації Шетелі Наталії Ігорівни «Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутнього фахівця в галузі культури і мистецтв в умовах аксіорозвивального середовища закладів вищої освіти», рекомендувати її до захисту на здобуття ступеня доктора педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти у спеціалізованій вченій раді.

Рецензент, доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри міжкультурної комунікації,
теорії, історії та методики викладання
зарубіжної літератури РДГУ

О. В. Безкоровайна;

Рецензент, доктор педагогічних наук,
професор, завідувач кафедри природничих наук
з методикою навчання РДГУ

Н.Б.Грицай;

Рецензент, доктор педагогічних наук,
завідувач кафедри професійної освіти,
трудового навчання та технологій РДГУ

С. В. Лісова

